

Vlaams
Parlement

stuk **1807** (2012-2013) – Nr. 1
ingediend op 21 november 2012 (2012-2013)

Gedachtewisseling

over het ‘Arbeidsmarktrapport 2011 –
Basisonderwijs en Secundair Onderwijs’
en de ‘Arbeidsmarktbarometer 2011 –
Basisonderwijs en Secundair Onderwijs’

Verslag

namens de Commissie voor Onderwijs en Gelijke Kansen
uitgebracht door mevrouw Marleen Vanderpoorten

Samenstelling van de commissie:

Voorzitter: de heer Boudewijn Bouckaert.

Vaste leden:

de heer Jos De Meyer, de dames Veerle Heeren, Kathleen Helsen, Sabine Poleyn;
de heren Wim Van Dijck, Wim Wienen;
de dames Irina De Knop, Marleen Vanderpoorten;
de dames Kathleen Deckx, Fatma Pehlivan;
de dames Vera Celis, Goedele Vermeiren;
de heer Boudewijn Bouckaert;
mevrouw Elisabeth Meuleman.

Plaatsvervangers:

de heren Paul Delva, Jan Durnez, de dames Cindy Franssen, Katrien Schryvers;
de heren Frank Creyelman, Chris Janssens, mevrouw Katleen Martens;
de dames Ann Brusseel, Fientje Moerman;
mevrouw Yamila Idrissi, de heer Chokri Mahassine;
de heren Willy Segers, Kris Van Dijck;
de heer Jurgen Verstrepen;
mevrouw Mieke Vogels.

Toegevoegde leden:

mevrouw Gerda Van Steenberge.

INHOUD

I. Toelichting bij de twee rapporten	4
1. Toelichting bij het ‘Arbeidsmarktrapport 2011’	4
2. Toelichting bij de ‘Arbeidsmarktbarometer 2011’	5
II. Bespreking	7
1. Vragen en opmerkingen van de leden	7
1.1. Tussenkoms van mevrouw Elisabeth Meuleman	7
1.2. Tussenkoms van mevrouw Kathleen Helsen	7
1.3. Tussenkoms van mevrouw Gerda Van Steenberge	8
1.4. Tussenkoms van mevrouw Marleen Vanderpoorten	8
1.5. Tussenkoms van de heer Wim Van Dijck	8
1.6. Tussenkoms van mevrouw Sabine Poleyn	9
1.7. Tussenkoms van mevrouw Irina De Knop	9
1.8. Tussenkoms van mevrouw Fatma Pehlivan	10
1.9. Tussenkoms van mevrouw Kathleen Deckx	10
1.10. Tussenkoms van de heer Jos De Meyer	10
1.11. Tussenkoms van de heer Paul Delva	10
1.12. Tussenkoms van mevrouw Vera Celis	11
2. Antwoorden van de minister en de administratie	11
3. Slotreplieken	14
Gebruikte afkortingen	16
Bijlage: zie dossierpagina op www.vlaamsparlement.be	

In de Commissie voor Onderwijs en Gelijke Kansen ging op donderdag 25 oktober 2012 een gedachtewisseling door over de actuele tewerkstellingssituatie in de onderwijssector en de op dat vlak te verwachten evoluties. Er werd daarbij gebruik gemaakt van twee documenten, respectievelijk het 'Arbeidsmarktrapport 2011 – Basisonderwijs en Secundair Onderwijs' en de 'Arbeidsmarktbarometer 2011 – Basisonderwijs en Secundair Onderwijs'. Beide documenten zijn terug te vinden op de website van het Vlaams Ministerie van Onderwijs en Vorming (<http://www.ond.vlaanderen.be>). Bij het eerstgenoemde rapport, dat uitgaat van het Departement Onderwijs en Vorming, werd toelichting verschaft door mevrouw Hilde Lesage, afdelingshoofd Beleid Onderwijspersoneel. De heer Bruno Lamelyn, van de afdeling Advies en Ondersteuning Onderwijspersoneel van het Agentschap voor Onderwijsdiensten, verschaftte toelichting bij het tweede rapport. Deze toelichtingen werden ondersteund met een PowerPointpresentatie waarin de voornaamste gegevens op een grafisch aanschouwelijke manier worden weergegeven (zie [dossierpagina](#) op www.vlaamsparlement.be). De bevoegde minister, de heer Pascal Smet, antwoordde op de uit deze toelichtingen voortvloeiende vragen van de commissieleden.

I. TOELICHTING BIJ DE TWEE RAPPORTEN

1. Toelichting bij het 'Arbeidsmarktrapport 2011'

Zoals gebruikelijk zal de administratie twee aspecten toelichten; namelijk de kortetermijnprognose en de huidige toestand van de onderwijsarbeidsmarkt, aldus mevrouw *Hilde Lesage*, afdelingshoofd Beleid Onderwijspersoneel. De prognose is gebaseerd op de toekomstige vraag (hoeveel onderwijsbetrekkingen er in de toekomst moeten worden ingevuld), het toekomstige aanbod (het aantal nieuwe leerkrachten dat de arbeidsmarkt betreedt) en op het huidige tekort aan leerkrachten. De factoren die de vraag bepalen, zijn de demografische evoluties (het aantal kinderen dat instroomt), de uitstroom door pensioen of de tbs-regeling (terbeschikkingstelling) en de nieuwe beleidsmaatregelen. Met betrekking tot de demografische evolutie, benadrukt de spreker dat de instroom op de verschillende onderwijsniveaus uiteenlopend is.

In de jaren 2010-2013 zou de groei van het aantal kleuters goed zijn voor in totaal 1708 nieuwe kleuteronderwijzers. Daarnaast moeten ongeveer 1056 kleuteronderwijzers in die periode vervangen worden. Door de nieuwe beleidsmaatregelen, vooral de nieuwe omkadering basisonderwijs, zal het aantal banen stijgen met ongeveer 1100. In 2010 werden de mentor-uren geschrapt, goed voor een verlies van 70 banen. De verwachtingen zijn echter dat er in totaal ongeveer 3800 nieuwe kleuteronderwijzers nodig zijn tegen 2013. Mevrouw Lesage geeft voorts nog enkele trends aan: de nieuwe omkadering schept vooral in 2012 banen, de uitstroom van leerkrachten kent een dalende trend en door de demografische evolutie daalt het aantal kleuters vanaf 2013.

In het lager onderwijs daalde het aantal leerlingen nog in 2010, maar in de jaren daarna stijgt het sterk. De eerder vermelde toename in het kleuteronderwijs zal zich dra ook laten gevoelen in het lager onderwijs. Heel wat leerkrachten verlaten het lager onderwijs, wat zorgt voor in totaal ongeveer 2500 nieuwe banen. De nieuwe omkadering basisonderwijs heeft minder invloed op het aantal betrekkingen in het lager onderwijs. Nieuwe beleidsmaatregelen zijn goed voor in totaal een 300-tal nieuwe onderwijzers. In totaal wordt de vraag naar onderwijzers tegen 2013 geraamd op ongeveer 3300. In het lager onderwijs is de uitstroom van leerkrachten de grootste vraagbepalende factor. De demografische evolutie wordt echter over de jaren heen meer bepalend, het aantal leerlingen stijgt aanzienlijk.

In het secundair onderwijs daalt het aantal leerlingen, maar het aantal leerkrachten daalt nog veel meer. Deze uitstroom is op zich al goed voor in totaal meer dan 7000 nieuwe

banen. In het secundair onderwijs zijn er de afgelopen jaren geen nieuwe beleidsmaatregelen genomen en de besparingen in 2010 hebben 836 arbeidsplaatsen – dus geen fysieke jobs – gekost. In totaal wordt de vraag naar leraren secundair onderwijs tegen 2013 geraamd op ongeveer 5900. In het secundair onderwijs bepaalt dus vooral de uitstroom de vraag.

Het aanbod aan leerkrachten wordt bepaald door het aantal studenten dat afstudeert aan de lerarenopleiding, gecorrigeerd met het percentage dat niet in het onderwijs gaat werken en het percentage dat na vijf jaar het onderwijs verlaten heeft. Ongeveer 89% van de afgestudeerde kleuteronderwijzers komt terecht in het kleuteronderwijs, van de onderwijzers is dat 95%, voor afgestudeerden aan de initiële lerarenopleiding secundair onderwijs (het vroegere regentaat) 78%, aan de masteropleidingen 21%, aan de lerarenopleiding in het volwassenenonderwijs (wat men vroeger het GPB noemde) 42%. De uitstroom na vijf jaar bedraagt voor het basisonderwijs 13,5% en voor het secundair onderwijs 21%. Voorheen werden die uitstroompercentages bepaald aan de hand van het aantal interimarissen, maar nu wordt de volledige groep van leerkrachten jonger dan 30 jaar in ogenschouw genomen, wat het uitstroompercentage lager maakt. Voorts heeft de onderwijsadministratie een longitudinaal onderzoek uitbesteed waarin wetenschappers een cohorte studenten jarenlang zullen volgen. De cijfers gecorrigeerd met de uitstroom brengen de aantallen bijkomende leerkrachten op 3069 voor het kleuteronderwijs, 3902 voor het lager onderwijs en 8724 voor het secundair onderwijs.

Het huidige tekort wordt bepaald aan de hand van het aantal niet-ingevulde vacatures, gedistilleerd uit de databanken van de VDAB. Ook die zijn niet volledig, want heel wat scholen melden hun vacatures niet bij de VDAB. Alle factoren samen, het aanbod, de vraag en de openstaande vacatures wijst op een tekort van 813 kleuteronderwijzers en een overschot van 430 onderwijzers en 2459 leraren secundair onderwijs in 2013. Dat overschot is relatief, er zijn bijvoorbeeld 2500 basisscholen waardoor de 430 onderwijzers in overschot niet volstaan om alle vervangingsopdrachten in te vullen. Er zijn ongeveer 1000 secundaire scholen, maar ook een goede 150 verschillende vakken, dus is het overschot zeker niet zo groot. Tot slot belicht mevrouw Lesage de evolutie van de onderwijsarbeidsmarkt. In 2005-2008 was er voor alle onderwijsniveaus een overschot aan leerkrachten. De twee volgende periodes waren er vooral in het secundair onderwijs leerkrachten tekort, vanaf 2007 ook in het kleuteronderwijs. Vanaf 2008 is er een overschot aan leerkrachten secundair onderwijs, hoewel dat onvoldoende groot is voor de vervangingen.

2. Toelichting bij de ‘Arbeidsmarktbarometer 2011’

De heer *Bruno Lamelyn*, medewerker afdeling Advies en Ondersteuning Onderwijspersoneel, legt uit dat de Arbeidsmarktbarometer in eerste instantie werd opgesteld om de gevolgen van de economische crisis in kaart te brengen. Meteen ook de reden waarom er nogal wat cijfers uit het verleden zijn in opgenomen. De economische crisis heeft in theorie eerder een impact op de aanbodzijde dan op de vraagzijde van leerkrachten. In tijden van economische crisis stijgt vermoedelijk het aantal studenten in de lerarenopleiding, waardoor ook de instroom in het onderwijs finaal groter wordt. In tijden van economische crisis zullen leerkrachten allicht ook minder geneigd zijn om werk te zoeken in andere, mogelijks meer onzekere, economische sectoren. Ook de terugstroom is in die periodes allicht groter omdat voormalige leerkrachten (door de vele ontslagen) meer geneigd zijn opnieuw werk te zoeken in het onderwijs. De barometer volgt, op maandelijkse basis, de impact van de crisis op door de evolutie van het aantal werkzoekenden, van de openstaande vacatures en het vervullingspercentage in kaart te brengen.

De cijfers worden aangeleverd vanuit de VDAB-databanken. Daaruit blijkt dat het aantal openstaande vacatures in het basisonderwijs aan het begin en op het einde van 2010-2011

daalt, en in het begin van 2011-2012 stijgt. De spreker wijst op een vertraagd effect van de economische crisis in september 2009. Hoewel er fluctuaties zijn, zet de stijging van het aantal vacatures zich door tot september 2012, de laatste maand waarover de administratie gegevens heeft. De stijging in die maand is opmerkelijk en gaat tegen de verwachtingen in. Een mogelijke reden is de invoering van de nieuwe omkadering basisonderwijs. Algemeen komt het aantal openstaande vacatures in 2012 min of meer terug op het peil van 2008.

De vacatures in het basisonderwijs vertonen een omgekeerde evolutie ten aanzien van de algemene arbeidsmarkt waar het aantal vacatures daalt en het aantal werklozen stijgt. Dat wijst op een tekort aan leerkrachten basisonderwijs. Sinds kort definieert de VDAB het begrip werkzoekende leerkrachten anders: voorheen telde de dienst de niet-werkende werkzoekenden die als hoofdberoep onderwijs opgegeven hadden, nu zijn dat alle werkzoekende leerkrachten die, in verschillende beroepsgroepen, onder andere onderwijs als aspiratie opgegeven hebben. Men kan hierdoor dus in verschillende beroepsgroepen meegeteld worden, waardoor er ook dubbeltellingen kunnen plaatsgrijpen. Volgens de oude definitie stijgt het aantal werkzoekende leerkrachten in 2010-2011 met uitzondering van de maanden januari, februari, juli en augustus, die stijging zet zich voort in 2011-2012 en vanaf juni 2012 is er een daling. De cijfers op basis van de nieuwe definitie zijn pas beschikbaar vanaf januari 2011. De daling zet zich verder in september 2012, hoewel ze dus enkel kunnen worden vergeleken met september 2011.

Een volgende statistiek zet het aantal werkzoekende leerkrachten in 2011 af ten opzichte van de leerlingenbevolking (die indicatief is voor de totale tewerkstelling). Daaruit blijkt dat de spanning op de arbeidsmarkt in de provincies Antwerpen, Oost-Vlaanderen en Vlaams-Brabant hoger ligt dan in de provincies Limburg en West-Vlaanderen. Wat betekent dat in die laatste provincies de vraag naar leerkrachten basisonderwijs lager zal liggen. Uit de invullingspercentages blijkt dat tussen december 2011 en maart 2012 de vacatures gemakkelijker werden ingevuld, vanaf april 2012 wordt dat moeilijker.

Vanaf december 2010 tot december 2011 is er een stijging van het aantal openstaande vacatures voor de eerste en tweede graad secundair onderwijs, maar dat evolueert tegen het einde van het schooljaar 2011-2012 naar een daling. Die daling zet zich voort in het huidige schooljaar 2012-2013, met een opvallende dip in september 2012. In september 2012 zijn er wel nog altijd meer openstaande vacatures dan in 2005-2006. Net zoals in het basisonderwijs is er een vertraagd effect van de economische crisis in september 2009, wat in een tweede crisisgolf mogelijk het aantal vacatures in het secundair onderwijs heeft doen dalen. Het probleem van het lerarentekort stelt zich hier minder scherp dan in het basisonderwijs.

Dat blijkt trouwens ook uit de stijging van het aantal werkzoekende leerkrachten voor dit onderwijsniveau in 2010-2011, een stijging die zich voortzet in 2011-2012 met uitzondering van de maanden juni en juli. Ook in de beperkte periode waarin de cijfers verzameld worden volgens de nieuwe definitie zet die stijging zich voort tot september 2012. Gezien in een breder tijdsperspectief, is het aantal werkzoekende leerkrachten in september 2012 ongeveer gelijk aan het aantal in september 2006.

Het aantal openstaande vacatures voor leerkrachten van de derde en vierde graad secundair onderwijs daalt in het schooljaar 2010-2011. Daarna is er in het schooljaar 2011-2012 een stijging tot de maand maart, waarna de vacatures opnieuw dalen tot september 2012. Over een langere periode, dus van 2005 tot 2012, is de trend van het aantal openstaande vacatures dalend. Het aantal werkzoekende leerkrachten voor de derde en vierde graad daalt in het schooljaar 2010-2011, die daling is er ook in de tweede helft van het schooljaar 2011-2012. Recenter, dus op basis van de nieuwe telmethode, is er een lichte stijging in

september 2012. In de periode 2005-2012 tekent zich een opvallende daling van het aantal werkzoekende leerkrachten af.

Als de werkzoekende leerkrachten secundair onderwijs afgezet worden tegen de leerlingenbevolking in het secundair onderwijs, dan tekent zich de grootste arbeidsmarktspanning af in de provincie West-Vlaanderen. Daar raken de vacatures voor leerkrachten eerste en tweede graad secundair onderwijs moeilijker ingevuld. Het vervullingspercentage ligt er zelfs lager dan 90%. In Oost-Vlaanderen is het vooral moeilijk leerkrachten voor de derde en vierde graad secundair onderwijs te vinden. Het vervullingspercentage 2011-2012, met uitzondering van de maanden oktober en mei, wijst erop dat de vacatures minder snel ingevuld geraken. Deze trend zet zich voort in september 2012.

Voor wat de situatie in Brussel betreft, baseert de onderwijsadministratie zich op cijfers van Actiris, waarin zowel de Nederlandstalige als de Franstalige vacatures en werkzoekenden zijn opgenomen en waarin tevens alle onderwijsniveaus zijn samengevoegd. De vacatures stijgen in het schooljaar 2010-2011 met uitzondering van de maanden maart en april. In het schooljaar 2011-2012 zijn er fluctuaties. De cijfers voor 2012-2013 zijn nog niet bekend. Het aantal werkzoekende leerkrachten stijgt in 2010-2011 en in 2011-2012. In het jaarrapport maakt Actiris wel een opsplitsing volgens onderwijsniveau. Daaruit blijkt dat vooral in het lager onderwijs en het lager secundair onderwijs de invulling van de vacatures moeilijker is. De invulling van de vacatures in de derde en vierde graad secundair onderwijs, was in het jaar 2011 dan weer een heel stuk makkelijker.

II. BESPREKING

1. Vragen en opmerkingen van de leden

1.1. *Tussenkomst van mevrouw Elisabeth Meuleman*

Mevrouw *Elisabeth Meuleman* stelt vast dat de cijfers wijzen op een niet onaanzienlijk tekort aan leerkrachten in het kleuteronderwijs en (in iets mindere mate) in het basisonderwijs. Met betrekking tot de in het rapport geformuleerde beleidsaanbevelingen om daaraan te remediëren, wenst ze te vernemen of er in de lerarenopleiding extra begeleiding komt op het vlak van taalvaardigheid met het oog op de rekrutering van allochtonen. Welke specifieke projecten worden er gesubsidieerd om hun in- en doorstroom te bevorderen en wanneer is de aangekondigde evaluatie ervan klaar? Wat doet de minister met het potentieel van kandidaten die op latere leeftijd leraar willen worden via het volwassenenonderwijs? Door de verzwarende opleiding daalt het aantal gegadigden nu immers.

In het kader van de herwaardering van het lerarenberoep peilt zij naar de stand van zaken in het loopbaan debat. Hoe rijmt de minister zijn streven naar een positief imago met de geplande besparingsronde van 100 miljoen euro in de ambtenarij? Hoeveel zal het onderwijs daaraan moeten bijdragen en in welke vorm? Wat doet de minister tot slot om de door de OESO bepleite marketingcampagne voort te zetten? Er moeten op korte termijn immers duidelijk meer mensen worden aangeworven.

1.2. *Tussenkomst van mevrouw Kathleen Helsen*

Mevrouw *Kathleen Helsen* vraagt of het niet mogelijk is om verder vooruit te kijken dan 2013. Die datum ligt immers al behoorlijk dichtbij. Beleidsmatig ware het alleszins nuttig mocht men op een iets langere termijn kunnen werken. Verder had ze graag vernemen hoe de minister op een luttele negen à tien maanden aan voldoende inzetbare mensen zal komen om het voorspelde tekort op te vangen. Het blijkt nu immers al steeds moeilijker te worden om vervangers te vinden, in het bijzonder in stedelijke gebieden en in het basisonderwijs, waarvan bovendien het kader is verruimd.

1.3. Tussenkost van mevrouw Gerda Van Steenberge

Mevrouw *Gerda Van Steenberge* werpt de vraag op waarom er bij een lerarentekort toch zoveel werkzoekenden zijn, vooral in Brussel maar ook in andere steden. De onderzoekers signaleren dat het anno 2012 nog altijd moeilijk is de juiste cijfers te vinden om het tekort of overschot aan leraren precies te bepalen. Hoe is het mogelijk dat het ministerie daar niet voor kan zorgen?

Met betrekking tot de optie om ook bij allochtonen te gaan recruterende, peilt ook zij naar de projecten ter bevordering van taalvaardigheid, die bij allochtonen nog al te vaak een struikelblok blijkt te zijn in de lerarenopleiding. Zij heeft vragen bij de extra begeleiding in het eerste jaar van de lerarenopleiding, want de taalvaardigheid zou volgens haar al veel eerder geregeld moeten zijn in het basis- en secundair onderwijs. Als tijdens die opleiding nog aan de taalvaardigheid moet worden gesleuteld, kan er bezwaarlijk sprake zijn van een opwaardering van het lerarenberoep.

1.4. Tussenkost van mevrouw Marleen Vanderpoorten

In antwoord op de vraag van mevrouw *Marleen Vanderpoorten* naar de consequenties van de bij de introductie van de beleidsaanbevelingen vermelde opmerking dat gemiddeld 1,7 personen nodig zijn om een opdracht in te vullen, hetgeen erop zou wijzen dat behoeftecijfers die vermeld worden in dit rapport eigenlijk nog een onderschatting vormen, verstrekt mevrouw *Hilde Lesage* een bevestigend antwoord. Ze verwijst daarbij tegelijk ook naar de tabel in het arbeidsmarktrapport waarin de stille reserve wordt voorgesteld als de relatie tussen het aantal deeltijdwerkers in het onderwijs en de vacatures die zij zouden kunnen vullen door voltijds te gaan werken. Het spreekt echter voor zich dat men niemand kan dwingen om voltijds te gaan werken.

Vervolgens informeert mevrouw *Marleen Vanderpoorten* hoeveel banen de nieuwe beleidsmaatregelen – waarvan gezegd werd dat ze stonden voor 1300 jobs – al werkelijk hebben opgeleverd. Een en ander kon potentieel immers ook op een andere manier worden ingevuld. Maar in de mate dat zulks niet werd omgezet naar nieuwe jobs, zal er ook minder impact geweest zijn qua kleinere klassen. Aangezien in vrijwel alle beleidsaanbevelingen wordt verwezen naar het aan de gang zijnde loopbaandebat, had zij ook hieromtrent graag een stand van zaken gekregen. Welke maatregelen met onmiddellijke impact stelt de minister desgevallend voor? De cijfers tonen immers aan dat dergelijke maatregelen absoluut noodzakelijk zijn.

De onderzoekers hebben vragen bij de blijvende groei van de werkgelegenheid in het onderwijs en bepleiten creatievere oplossingen. Welke? Is de minister nog steeds geen voorstander van een marketingcampagne, zoals die in 2004 werd gevoerd? Tot slot vraagt het lid of de in beleidsaanbeveling 14 vermelde regionale samenwerking tussen scholen, lerarenopleiding, CVO's, bedrijfsleven en dergelijke meer, met het oog op het beter 'matchen' van een aantal zaken, al ergens bestaat. Idem voor de directeurs die pleiten voor meer autonomie bij het erkennen van elders verworven competenties (beleidsaanbeveling vijftien), kwestie van gemakkelijker en correcter invulling te kunnen geven aan hun personeelsbehoeften. Wordt hiervan reeds werk gemaakt?

1.5. Tussenkost van de heer Wim Van Dijk

De heer *Wim Van Dijk* waarschuwt dat, als de daling van het aantal uitgereikte diploma's voor leraar basisonderwijs aanhoudt, men dit zelfs met een zeer goede doorstroming (op heden bijna 95 percent) niet zal kunnen blijven compenseren. Hoe kunnen de blijvend forse uitstroom (tot een vijfde van de interimarissen), de zeer beperkte zijnstroom en het lage gebruik van de stille reserve geremedieerd worden?

In het secundair onderwijs is het beeld, zeker wat de zijinstromers en de stille reserve betreft, grotendeels hetzelfde. In de beleidsaanbevelingen wordt de verzwaring van de specifieke lerarenopleiding secundair onderwijs aan de hogescholen en universiteiten, die gevolgd werd door een blijvende daling van het aantal inschrijvingen en later ook van het aantal diploma's, verdedigd als bewust en terecht. De door het volwassenenonderwijs uitgereikte diploma's blijven daarentegen stabiel op een relatief hoog niveau. Er is dus duidelijk een verband tussen de zwaarte van de opleiding en het aantal uitgereikte diploma's, hetgeen noopt tot het constant monitoren van de situatie. Welke vorm neemt de bepleite monitoring aan? Het lid vraagt ook uitleg bij de enorme daling in de doorstroming van 46% naar 21%. Kan deze knik deels verklaard worden als verschuiving naar het relatief succesvol en stabiel gebleven volwassenenonderwijs? Het lid peilt tot slot naar de beloofde studie over de jonge uitstromers.

1.6. Tussenkomst van mevrouw Sabine Poleyn

Mevrouw *Sabine Poleyn* wil weten of de hervorming van de lerarenopleiding, waarin voortaan twee in de plaats van drie vakken worden gekozen, voor sommige vakken heeft geleid tot een toenemende krapte. Zij vraagt ook wat aanvullende uitleg bij de aanbeveling om meer regionaal samen te werken om vraag en aanbod makkelijker en beter op elkaar te kunnen afstemmen. Die piste lijkt haar alleszins interessant.

Tot slot pleit ze ervoor extra in te zetten op de doelgroep mannen. In de aanbevelingen wordt immers terecht gesteld dat het geen verschil uitmaakt of er een man dan wel een vrouw voor de klas staat. Nog los van dat cognitief aspect, is het echter wel belangrijk voor de opvoeding dat er zowel mannen als vrouwen voor de klas staan.

1.7. Tussenkomst van mevrouw Irina De Knop

Mevrouw *Irina De Knop* stelt vast dat bij aanbeveling twee – onder verwijzing naar eventuele creatieve maatregelen – de vraag wordt gesteld in welke mate de werkgelegenheid in het onderwijs in de toekomst nog kan groeien. Waarom zou dat niet kunnen? Heeft dat te maken met budgettaire problemen of met onvoldoende beschikbaarheid van de geschikte profielen?

Wat is het standpunt van de minister over de marketingcampagne waarvan sprake is in aanbeveling drie? Daarbij is er sprake van een OESO-advies van 2004. Heeft de OESO ondertussen nog geen nieuwe 'country note' gepubliceerd?

De vierde aanbeveling gaat over het bevorderen van de in-, door- en uitstroom van mannen en van studenten uit de kansengroepen in de lerarenopleiding. Blijkbaar zijn er ter zake projecten geweest, waarbij gesubsidieerd werd op experimentele basis. Kan het evaluatierapport van het desbetreffende project ook aan de commissie Onderwijs worden bezorgd?

Bij beleidsaanbeveling zes wordt er opgemerkt dat de lerarenopleiding in de centra voor volwassenenonderwijs zwaarder is geworden. Dit heeft blijkbaar geleid tot een vermindering van de zijinstroom. Is hier reeds onderzoek naar verricht? Hoe kan dit worden gemedieerd? Kan dit advies iets explicieter worden geformuleerd? Zo niet, kan de minister dan aan het departement vragen om dit verder uit te diepen?

De zevende beleidsaanbeveling houdt verband met het versterken van de praktijkcomponent in de vernieuwde lerarenopleiding. Men zou de invloed van deze maatregel verder moeten onderzoeken. Waar ligt ter zake precies het probleem? Hoe kan dat een invloed hebben op het aantal leerkrachten? Welke oplossingen zijn er mogelijk?

Beleidsaanbeveling twaalf luidt dat er bij voorkeur niet wordt getornd aan de vaste benoeming. Onderzoek zou immers hebben aangetoond dat dit een van de belangrijkste troeven is van het onderwijs. Wat zijn die troeven precies? Kan het betreffende onderzoek overgemaakt worden aan de commissie?

1.8. Tussenkost van mevrouw Fatma Pehlivan

Mevrouw *Fatma Pehlivan* stelt vast dat de scholen nog steeds hun vacatures onvoldoende doorgeven aan elkaar. Waarom eigenlijk niet? Kan men hen daartoe niet op de een of andere manier verplichten? Als men dat overzichtelijker zou maken voor de kandidaten, dan zou meteen ook het aantal vacatures duidelijker worden.

Ze sluit zich aan bij de vraag van mevrouw De Knop over de projecten rond studenten uit de kansengroepen in de lerarenopleiding.

Kunnen sommige mensen met elders verworven competenties en met buitenlandse diploma's ingezet worden in het onderwijs? Zijn daarover mogelijks cijfers beschikbaar?

1.9. Tussenkost van mevrouw Kathleen Deckx

Mevrouw *Kathleen Deckx* ziet een aantal steeds weerkerende problemen. Vooreerst wordt er te weinig gerekruteerd bij allochtonen en mannen. Blijkbaar haken nogal wat jongens af door de manier waarop de opleiding is georganiseerd. Worden er voor hen speciale initiatieven genomen? Er kiezen steeds minder masters voor het onderwijs, wat nochtans niet de bedoeling was. Welke initiatieven worden er op dat vlak genomen? Inzake de stille reserve is er sprake van regionale samenwerking. Kan er op dit vlak ook netoverschrijdend worden gewerkt? Hoe zit het met de zijinstroom? Er is een probleem met de aanvangsbegeleiding van de leerkrachten. Toch werden de mentoren destijds geschrapt, met dien verstande dat men zich ervan bewust was dat er op de een of andere manier voor begeleiding moest gezorgd worden. Hoe evolueert dit momenteel? Op een bepaald ogenblik werd overwogen om Nederlandse leerkrachten aan te trekken. Hoe zit het momenteel met de samenwerking met Nederland? Creatieve oplossingen zijn belangrijk, zeker op korte termijn. Wat behelzen deze en hoever staat men daarmee?

1.10. Tussenkost van de heer Jos De Meyer

De heer *Jos De Meyer* is er ten gronde van overtuigd dat een loopbaanpact en dito loopbaandebat dringend noodzakelijk is. Hoe moet dit opnieuw opgestart worden? De voorbije weken zijn de omstandigheden daarvoor immers niet verbeterd. Zijn er mogelijks al voorbereidende stappen gezet of rituelen voltrokken om het klimaat opnieuw te verbeteren?

1.11. Tussenkost van de heer Paul Delva

De heer *Paul Delva* heeft zijn twijfels bij de cijfers van het aantal werkzoekende leerkrachten in Brussel in augustus 2012. Meer dan 2500 lijkt hem wel erg veel, tenzij men het hier zowel over de Frans- als de Nederlandstaligen zou hebben.

Inpikkend op de repliek van minister *Pascal Smet* dat de cijfers over Brussel onnauwkeurig en onbruikbaar zijn, had de heer *Paul Delva* graag vernomen wanneer er dan wel betrouwbare cijfers zullen zijn. Minister *Pascal Smet* laat opmerken dat hij daar nagenoeg niets kan aan doen, aangezien die cijfers afkomstig zijn van Actiris, dat ressorteert onder de Brusselse Regering. De heer *Paul Delva* veronderstelt dat de minister toch al wel eens gevraagd heeft naar nauwkeuriger cijfers vanwege Actiris.

1.12. Tussenkost van mevrouw Vera Celis

Mevrouw *Vera Celis* stelt vast dat men de onderwijsarbeidsmarkt goed in kaart kan brengen met deze cijfers. Het moet volgens haar echter wel de bedoeling zijn om te anticiperen op de problemen die uit deze cijfers blijken. En jammer genoeg zijn heel wat zaken al langere tijd bekend. Het is bijvoorbeeld al langer duidelijk dat het beroep van de leraar aantrekkelijker moet worden gemaakt. Hoe moet men dat aanpakken? Er zijn immers grote verschillen tussen de regio's, de niveaus en de studierichtingen. Denkt men aan een globaal plan van aanpak of wil men eerder concreet inspelen op specifieke – regionale of studierichtinggebonden – problemen?

Het arbeidsmarktrapport zegt dat bepaalde plannen voor de verhogen van de onderwijskwaliteit in het gedrang komen bij een eventuele kwalitatieve of kwantitatieve achteruitgang van het lerarenkorps. Ook hier dus niets nieuws onder de zon.

Blijkbaar verlaten startende leerkrachten snel het onderwijs. Daarom zou men prioritair moeten inzetten op startende leerkrachten. Soms is het moeilijk om een fulltime opdracht bij elkaar te sprokkelen. Men moet ook voldoende aandacht besteden aan het opvangen van de praktijkshock na de lerarenopleiding. Leerkrachten moeten gedurende langere tijd (een heel schooljaar bijvoorbeeld) kunnen leren, hoe op een goede manier met de populatie om te gaan. Dat vergt de nodige ondersteuning.

Men moet verschillende jaren durven vooruitkijken. Op dit ogenblik zijn er te weinig leerkrachten in het kleuteronderwijs terwijl er in het lager onderwijs een overschot is. Door de demografische evolutie zal er in die toestand verandering komen.

2. Antwoorden van de minister en de administratie

Minister *Pascal Smet* verklaart niet op alle detailvragen te zullen ingaan. De evaluatierapporten over de projecten in het kader van het aanmoedigingsfonds zal hij overmaken aan de commissie, maar in zijn antwoord zal hij daar hic et nunc niet op ingaan.

De onderwijsarbeidsmarkt is heel complex. Er zijn regionale verschillen en deze arbeidsmarkt functioneert ook niet echt goed. Sommige mensen zouden leerkracht kunnen worden, maar doen dat niet. Er zijn ook vacatures die niet ingevuld raken, terwijl er tegelijk werkzoekenden zijn die geen betrekking vinden in het onderwijs. Daarnaast ontbreken in de onderwijswereld onmiskenbaar ook bepaalde relevante managementcijfers. De VDAB-cijfers geven niet altijd een juist beeld, noch over het aanbod, noch over de vraag. Daarom werd de opdracht gegeven tot het uitbouwen van een kenniscentrum voor de onderwijswereld. Dit vergt echter de nodige tijd.

Aan het begin van dit schooljaar werd gezegd dat het niet mogelijk zou zijn om 1350 extra leerkrachten te vinden voor het kleuteronderwijs. Bij de aanwervingen is dat echter nog vrij goed meegevallen, zo blijkt nu. Dat verklaart wellicht ook waarom er wel problemen zijn bij het zoeken van vervangers. Hij beschikt echter nog niet over alle cijfers. Een tweetal jaar geleden is de minister tot de conclusie gekomen dat een loopbaanpact absoluut noodzakelijk is. Dit stond oorspronkelijk niet in het regeerakkoord, maar werd finaal toch opgenomen. Af en toe zijn er interferenties van andere dossiers die de zaken niet altijd vergemakkelijken, onder meer het tbs-dossier en de besparing van een percent op de loonmassa voor het overheidspersoneel, die ook geldt voor de leerkrachten. Dit betekent echter geenszins dat de besprekingen stil zouden liggen. Eind dit jaar of begin volgend jaar moet de regering hoe dan ook een aantal beslissingen nemen rond het loopbaandebat, liefst in overleg met alle betrokken partners. De tbs werd al afgeschaft voor de gewone leerkrachten, weliswaar met een redelijke overgangsperiode. Voor de kleuteronderwijzers en -onderwijzeressen blijft dit nog twee jaar bestaan. Er werd ook een aantal specifieke

maatregelen genomen voor het kleuteronderwijs, waar er overigens op korte termijn nog extra maatregelen verwacht mogen worden.

Het belangrijkste probleem in het niet functioneren van de onderwijsarbeidsmarkt is volgens de minister gelegen in het ontbreken van werkzekerheid. Dit spijs het tekort aan leerkrachten. De minister heeft hiervoor overigens wel degelijk oplossingen in gedachten. Dit zal de komende maanden verder besproken worden, kwestie van volgend jaar te kunnen landen. Veel problemen hangen samen met het feit dat de leerkrachten worden benoemd op het niveau van de school. Ook de vervangingen gebeuren op dat niveau. Een andere noodzakelijke maatregel houdt verband met de zijinstroom. Veel mensen willen na een carrière van twintig of dertig jaar, hun kennis en hun passie voor het beroep overdragen aan jonge mensen. Het is echter niet evident om die overstap te maken zonder het meenemen van anciënniteit, zoals nu het geval is. Hieraan moet op de een of andere manier geremedieerd worden. Dit kan meteen mee een oplossing bieden voor het tekort aan mannen voor de klas.

Voor het activeren van de stille reserve werd al wat voorbereidend werk geleverd. Ook de verlofregeling is, vanuit het oogpunt van de organisatie, niet optimaal geregeld. Aan die verlofregeling moet verder worden gewerkt, zonder afbreuk te doen aan verworven rechten.

De economische crisis zal, als hij aanhoudt, ongetwijfeld mee een invloed hebben op de keuze van werk. Maar vanzelfsprekend moet het dan ook wel goed zitten qua motivatie.

Er moet aan het imago van onderwijs worden gewerkt. Een gewone promotiecampagne ‘word leerkracht’ is volgens de minister niet voldoende. Eerst moeten er een aantal maatregelen in het loopbaanpact worden genomen, onder andere wat betreft de werkzekerheid en de zijinstroom. De minister hoopt volgend jaar de campagne te kunnen opstarten. Het zal een meerjarencampagne zijn.

Er werd overwogen om leerkrachten uit Nederland aan te trekken. Nederland heeft inmiddels zijn besparingsmaatregelen in het onderwijs ingetrokken. De bevoegde Nederlandse minister vroeg bij brief om geen Nederlandse leerkrachten in Vlaanderen aan te trekken. Er is overigens nog steeds overleg tussen Antwerpen en de provincie Zeeland om toch een aantal Nederlanders in de omgeving van Antwerpen aan de slag te krijgen.

Op de iets langere termijn moet men naar de leerkrachtenopleiding kijken. Deze is echter pas een vier-, vijftal jaren geleden hervormd. Men moet deze hervorming de kans geven om op het terrein te worden uitgevoerd. De evaluatie wordt versneld en moet in 2013 ter beschikking zijn. Er is bijkomend onderzoek opgestart naar de vraag waarom jongeren, na een lerarenopleiding, toch niet kiezen voor het beroep van leerkracht. Men wil de motivatie van deze groep kennen.

Er loopt overigens ook een proces, in een samenwerking met de Vlor en de SERV, om de beroepscompetentieprofielen van leerkrachten beter te bepalen. Het is de bedoeling deze in te schalen en daaruit conclusies te trekken. Dit zal in de praktijk ergens in de jaren 2013, 2014 en 2015 gebeuren. Het doorlopen van dit hele parcours vergt toch wel een zeker tijdsverloop. De zaak wordt momenteel dus voorbereid.

De leerkrachtenopleiding moet worden bijgestuurd op basis van al deze voornoemde elementen.

Op 28 juni 2012 beantwoordde de minister al vragen over het kleuteronderwijs. Er zijn al een aantal maatregelen genomen. Sommige zijn in voorbereiding, andere zullen binnenkort worden uitgevoerd.

Een eerste maatregel is dat men kan werken na 65 jaar. Het laat zich aanzien dat dit een eerder marginaal gegeven zal blijven, maar de mogelijkheid diende desalniettemin te worden gecreëerd.

Het is vanuit organisatorisch oogpunt ook belangrijk dat men punten kan samen leggen op het niveau van de scholengemeenschap, zodat men vanaf het begin van het schooljaar mensen kan aanwerven. De mogelijkheid werd gecreëerd om fulltime equivalenten aan te vullen met werkingsmiddelen, als er onvoldoende omkadering over is (dit gebeurt in concreto via het Tivolisysteem, aan DRP-voorwaarden). De scholen uit één scholengemeenschap kunnen deze middelen ook samen leggen om één fulltime te laten werken voor de scholengemeenschap.

Met de VDAB is een project opgestart waardoor de mensen via een verkort traject naar de opleiding kunnen gaan. Dit gebeurt in Antwerpen en zal worden uitgebreid naar andere regio's.

In Antwerpen is er ook al een bijzonder sterk regionaal samenwerkingsverband. Doel is om dit model uit te breiden naar andere plaatsen in Vlaanderen.

Als kleuteronderwijzers niet beschikbaar zijn, kunnen er nu kinderverzorgsters worden aangesteld. Voorheen was dit beperkt tot de instaplestijden.

Iemand die in een ander ambt is aangesteld met het diploma van onderwijzer of kleuteronderwijzer, kan zonder verlies van rechten naar een ander ambt van hetzij kleuteronderwijzer, hetzij van onderwijzer omschakelen.

Op korte termijn, en dit los van het globale debat over zijnstroom, wil men de zijnstroom verbeteren. Dit is, voor wat het kleuteronderwijs betreft, gepland voor dit najaar.

Men wil ook diegenen die de opleiding starten, beter verlonen dan diegenen die in een combi-opleiding zitten.

Voor wat het basisonderwijs – dus zowel kleuteronderwijs als lager onderwijs – betreft zijn er dus al een heel aantal concrete maatregelen genomen, en zullen er dra nog bijkomende maatregelen worden genomen.

De werkzekerheid van leerkrachten hangt samen met de vervangingsproblematiek van leerkrachten. Die twee kwesties hangen samen, hetgeen momenteel veel problemen geeft. Het is verbonden met de organisatie in de scholen.

De minister affirmeert ten slotte zijn overtuiging dat de overheid in wezen de randvoorwaarden bepaalt. Het invullen van banen, het lokale professionaliseringsbeleid, het lokale schoolbeleid, het retentiebeleid, dit alles behoort tot de essentie van het werkgeverschap. Dit zit bij de scholen en niet bij de overheid. Er worden momenteel door de overheid een aantal zaken voorbereid. Dit zijn onderwerpen die ingrijpen in de onderwijsorganisatie zoals die al meer dan dertig jaar bestaat. De overheid kan helpen door de randvoorwaarden te stellen. De invulling gebeurt door de scholen.

Mevrouw *Hilde Lesage* stelt dat als er zich een echt lerarentekort gaat voordoen, het onmogelijk zal zijn nog één leerkracht beschikbaar te hebben voor een klas van twintig leerlingen. De klasgroep zal desgevallend aanzienlijk groter worden. Men zal dan ook naar andere werkvormen moeten zoeken. Er zal moeten worden nagedacht om andere expertise in de school te brengen. De nieuwe media creëren potentieel enorm veel mogelijkheden om beter om te gaan met grotere klasgroepen. Eventueel kan daarbij zelfs

gewerkt worden via thuiswerk, open leercentra en dergelijke manier. Creativiteit zal dus zeker noodzakelijk zijn.

Minister *Pascal Smet* vult aan dat daarover nog geen concrete plannen bestaan. Iedereen zal goed moeten nadenken over de wijze van inschakelen van de nieuwe media in het onderwijs. Dit zal ook het lesgeven veranderen. In het hoger onderwijs gebeurt dit al. Standaarduitleg wordt er bijvoorbeeld via tablet of applicaties gegeven. Dit is een andere manier van onderwijzen en onderwijsorganisatie waar men nu in globo nog niet klaar voor is. Er is een strategische denkoefening met de netten en de koepels opgestart om na te gaan hoe ICT in het onderwijs kan worden gebruikt. Ook uitgeverijen, Google, Apple enzovoort zijn daar mee bezig.

Als men de cijfers om microniveau gaat bekijken, dan stelt men volgens de heer *Bruno Lamelyn* vast dat de mist groter wordt. Het is dan van groot belang om samenwerkingsverbanden proberen te sluiten. Een eerste stap werd gezet met het Onderwijstalent in Antwerpen, waarin ook het Agentschap voor Onderwijsdiensten in participeert. Men krijgt daar een beeld en een nuancering van de cijfers op regionaal niveau. Wat het Onderwijstalentpunt betreft, is het een samenbrengen van onderwijsexpertise en dit zowel vanuit lokaal niveau (stad Antwerpen en VDAB), als vanuit Brussel. Er is daar een voortdurende uitwisseling van informatie en kennis.

Vanuit het Onderwijstalentpunt is men ook met een loopbaantraject gestart voor mensen die ‘slachtoffer’ zijn van de vervanging. De medewerkers van het punt gaan een stuk van de bijkomende last op zich nemen. Ze gaan proberen de aankomende vervangingen proactief binnen te halen om zo een aaneengesloten traject te maken voor de betrokken kandidaten. Er zou al een veertigtal kandidaten zijn ingeschreven. Het is nu nog te vroeg voor conclusies. Op het einde van het schooljaar zal dit worden geëvalueerd. Een bijkomend voordeel is dat er signalen zijn over het mogelijk inzetten van bijkomende Nederlandse leerkrachten. Een en ander wordt momenteel juridisch onderzocht. Volgend schooljaar zou men concrete projecten willen opzetten, ook buiten Antwerpen. Oost- en West-Vlaanderen, Antwerpen en Zeeland zouden dan samenwerken in het kader van een Interregproject.

3. Slotreplieken

Mevrouw *Marleen Vanderpoorten* leidt uit de opmerking van de heer De Meyer af dat er iets aan de hand moet zijn.

De *minister* repliceert dat hij wel degelijk heeft verder gewerkt. Het is wel zo dat men niet verder met de vakbonden heeft gepraat. Dat is ook zo aan de commissie meegedeeld. De timing is voor eind 2012-begin 2013. Er is wat vertraging opgelopen en er is ook interferentie van het nieuwe dossier van de besparingen in de loonmassa. De Vlaamse Regering zal echter beslissingen nemen, waarbij er ook overleg zal zijn – hetzij vooraf of achteraf of beide – met de betrokken koepels en vakorganisaties. De timing zal gevolgd worden.

Mevrouw *Marleen Vanderpoorten* wil, met betrekking tot de 1350 bijkomende plaatsen, wel weten hoe men gaat uitzoeken, als er in een school leerlingen bijkomen, of het geld dan besteed is aan een bijkomende leerkracht of aan iets anders.

De *minister* antwoordt daarop dat het juist het doel is van de oefening om dat te achterhalen. Het is niet evident dat te weten te komen.

Mevrouw *Elisabeth Meuleman* wil insgelijks weten hoe het zit met de besparing van 70 miljoen euro bij onderwijs. Deze is slecht ontvangen bij de koepels en de vakbonden. Ze sturen signalen uit dat het moeilijk is om met de minister aan tafel te gaan zitten. Ze vindt

het niet evident om dat debat terug op de juiste sporen te zetten tegen het einde van het jaar.

Minister *Pascal Smet* verwijst naar mediaverklaringen van leden van de Vlaamse Regering waaruit blijkt dat alle betrokken vakbonden, en niet alleen de onderwijsvakbonden, gisteren door de regering ontvangen zijn geweest. Er werden een aantal afspraken vastgelegd. Er wordt echter niet over gecommuniceerd zolang er geen definitieve conclusies zijn. Er wordt de komende weken verder gepraat. Dit dossier interfereert, zoals altijd, met andere dossiers.

Boudewijn BOUCKAERT,
voorzitter

Marleen VANDERPOORTEN,
verslaggever

Gebruikte afkortingen

CVO	centrum voor volwassenenonderwijs
DRP	decreet Rechtspositie
GPB	getuigschrift van pedagogische bekwaamheid
ICT	informatie- en communicatietechnologie
OESO	Organisatie voor Economische Samenwerking en Ontwikkeling
SERV	Sociaal-Economische Raad van Vlaanderen
tbs	terbeschikkingstelling
VDAB	Vlaamse Dienst voor Arbeidsbemiddeling en Beroepsopleiding
Vlor	Vlaamse Onderwijsraad